

GIJJAK SINFIDA O'QUVCHILAR BILAN PEDAGOGIK ISH OLIB
BORISH USULLARI

Respublika musiqa va san'at kolleji
“xalq cholgulari” kafedrasi
gijjak mutaxassislik fani o'qituvchisi
Mamedov Daniyar Qurbonovich

G'ijjak chalish mahorati va malakalarini egallash ancha murakkab jarayon bo'lib, o'quvchidan barcha aqliy kuchlarini safarbar etishni talab qiladi. Bu haqiqat, albatta, hammaga ma'lum. Respublikamizdagi musiqa maktablarida ham, konservatoriya devorlarida ham o'quvchilarni ko'p yillik kuzatishlarim achinarli xulosaga olib keldi, ya'ni respublikaning barcha maktablarini sarhisob qilgan holda, yuzlab kichik gijakchilar maktabda o'qishni boshlaydilar. konservatoriya va konservatoriyani faqat bir nechtasi bitiradi. Tabiiyki, savol tug'iladi: nima uchun bu sodir bo'ladi? Albatta, ko'p sabablar bor. Bularga quyidagilar kiradi: o'quvchining etarli darajada yaxshi ma'lumotlari va qobiliyatlari, asbobga yomon moslashish, bolaning mashq qilishni istamasligi, o'qituvchining qobiliyatsizligi va boshqalar. Bu va boshqa sabablar oxir-oqibatda yuqorida aytib o'tilganlarga olib kelishi mumkin, ya'ni: past sifatli natija. Men bo'lajak o'qituvchilarning (ya'ni, bu ish ularga qaratilgan) e'tiborini qaratmoqchi edimki, o'qituvchining boshlang'ich talabalar bilan ishlashda yo'l qo'ygan xatolari ularning butun kelajakdagi kasbiy hayotiga ta'sir qiladi. O'qituvchi o'quvchi bilan ishlashda rassom bo'lishi, har doim eng yorqin va rang-barang obrazlar uchun ijodiy izlanishda bo'lishi, murakkab badiiy muammolarni hal etishning eng sodda, oqilona usullariga intilishi; uning talabchanligi, xayrixohligi, ijodiy ishtiyoqi o'quvchida musiqa va san'atga mehr uyg'otishi; qiyinchiliklarni yengish irodasini, gijakni bajarishning barcha texnik va ifodali vositalarini egallash istagini kuchaytirish. G'ijjak sinfidagi musiqachi-o'qituvchining faoliyati bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan va o'quvchilarni tarbiyalashda umumiy xususiyatga ega bo'lgan uch jihatni qamrab oladi:

- 1) Gijjak chalishni bevosita o'rgatish;
- 2) Keng musiqiy ta'lim;
- 3) Talabalarni tarbiyalash.

Yagona jarayonning bu uch tomoni, agar o'qituvchi istiqbol, maqsad, vazifalar va ularni hal qilish yo'llarini ko'rsa, muvaffaqiyatli rivojlanadi. Bu qanday yo'llar? Talabalarning qobiliyatlarini aniqlash,

Sinfingizdagi talabalarni o'rganish - ularning qiziqishlari; yashash sharoitlari; boshqa fanlarda muvaffaqiyat va boshqalar. M. Toshmuhamedov (D. Mamedov Gijjak o'qituvchisi) shunday deb yozgan edi: “G'ijjakchini majburlab bo'lmaydi – uni ijodiy ishtiyoq va yuksak ijtimoiy ideallar, san'at va pedagogikaga bo'lgan muhabbat olib ketishi mumkin. Asarlarning badiiy asosli talqini va ijro mahoratini rivojlantirish usullarining asosligiga ishontirish, iste'dod va xarakterning individual xususiyatlariga nozik yondashuv bilan jalb qilish, yuksak halollik va chinakam insoniylik bilan zabt etish.» Yuqorida aytilganlarning barchasi fan - musiqa pedagogikasida qo'llaniladigan "san'at" tushunchasining ma'nosidir.

1) Pedagogikani (nazariya emas, balki amaliy, pedagogik ish sifatida) "barcha san'atlarning eng yuqori va eng zaruri" deb atash mumkin. Sinfda va sinfdan tashqari o'qituvchi bilan muloqot va faoliyat nafaqat talabalarning bilim va kasbiy ko'nikmalarni egallashiga yordam beradi; qobiliyatlarini har tomonlama barkamol rivojlantirishga, shu bilan birga ularning mehnatga munosabatini, ijodkorligini, odamlar o'rtasidagi munosabatlarning axloqiy me'yorlarini idrok etishini, ta'lim va tarbiya usullarini idrok etishini shakllantirishga hissa qo'shadi, bu, albatta, ularning kelajakdagi faoliyatiga foydali ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchining talaba bilan gidzhak bo'yicha malakali uslubiy ishi talabaning badiiy tafakkurini rag'batlantiradi va o'quvchi uchun materialni uyda o'rganish uchun boshlang'ich nuqta bo'lib xizmat qiladi.

2) “O'qituvchilar maktabi” tushunchasi ko'p qirrali.

Masalan, M.Toshmuhamedov “gijjak muallim maktabi”ning asoslarini tashqi ishlab chiqarish, uslub va hokazolarda emas, balki tovush madaniyatida, mukammal mahoratda, tovush go'zalligida ko'rgan.B.Rasulov, O. Xalmuhamedov maktabi an'analarini davom ettirib, rivojlantirib, “g'ijjakchilik maktabi”ning asosini o'quvchining texnik rivojlanishida ko'rdi. Amaliy va uslubiy faoliyatidagi asosiy postulat M.Toshmuhamedovning texnik material ustida ko'p mehnat qilganligidan iborat edi. Talabalar faoliyati asosan har doim ma'lum tebranishlar bilan yuzaga keladigan jarayon bo'lib, u kasallik, ishdagi o'zgaruvchan faollik, o'quvchilarning turli darajadagi salohiyati kabi hayotiy muammolar bilan bog'liq va ularning namoyon bo'lishining turli vaqtlari, umumiy ta'lim sinflarida paydo bo'ladigan ta'lim muammolari, ijro mahoratini to'plashning turli davrlari va shuning uchun har bir bola uchun individual ravishda sifat sakrashining turli vaqtlari. Men o'quvchilarni musiqiy va vosita qobiliyatlariga qarab quyidagi toifalarga bo'lishni taklif qilaman:

3) 1. “Musiqiy va motorikali o'quvchilar; ularning texnikasi asosan tabiiy, qulay asosda rivojlanadi, ko'pincha doimiy vosita nazorati zaruratini yo'q qiladi”;

2. “Motorli iqtidorli, musiqiyliги o‘rtacha va eshitish tushunchalari uchun bir xil qobiliyatli o‘quvchilar; Talabanning eshitish sohasini rivojlantirish va uning hissiy dunyosini boyitish muhim ahamiyatga ega”;

3. “O‘rta va zaif motorli iqtidorli o‘quvchilar - musiqa va eshitish tushunchalari muammosi oson hal qilinadi, texnik tomoni alohida e‘tibor talab qiladi”;

4. «Musiqiy va harakat qobiliyatlari o‘rtacha bo‘lgan o‘quvchilar. Bunday hollarda ijro jarayonining eshitish va vosita qismlarini rivojlantirish qiyin, chunki jonli eshitish g‘oyalari qo‘llab-quvvatlanmaydi. Eshitish va vosita usullarini birgalikda qo‘llash maqsadga muvofiqdir. Musiqiy va eshitish sezgilarini faollashtirish uchun maxsus ish kerak; mushak sezgilari madaniyatini tarbiyalash va ikkala komponentni tovush-motor kompleksiga birlashtirish.

Talabalarning individual xususiyatlari mavjudligi sababli; Turli xil yashash sharoitlari va gidjak darslarining o‘ziga xos xususiyatlari mutaxassislik bo‘yicha darsni o‘tkazishning asosiy shaklini belgilaydi - individual. Aynan sinfda o‘qituvchi asarlar ustida ishlash usullarini qo‘llaydi, bu esa keyinchalik talabanning mustaqil ishlash usuliga aylanadi; ya‘ni: chap va o‘ng qo‘llarning ishi, ularni muvofiqlashtirish; asboblarsiz ishlash va sekin sur‘atda ishlash usuli; takrorlash va ijro etish usullari; kantilena ustida ishlash va sahna san‘atining barcha asosiy ifoda vositalari.

Musiqiy asar ustida ishlash jarayonini uch bosqichga bo‘lish mumkin:

1. Belgilangan ish bilan umumiy tanishish; uning uslubi; badiiy tasvirlar. O‘qituvchi o‘z tushuntirishlarini ishning "jonli" ijrosi bilan birga olib boradi.

2. Ifoda vositalarini tanlab, sayqallab, asarni chuqur o‘rganish; texnik va badiiy texnika.

3. Badiiy mahorat va badiiy tuyg‘u birligida ifodalangan, ma‘lum bir o‘quvchi va hayotning ushbu bosqichida qo‘yilgan badiiy maqsadning to‘liq timsolidir.

Har bir gijakist talaba uchun bu uch bosqich sa‘y-harakatlar, sarflangan vaqt, qo‘llaniladigan texnikalar, investitsiya qilingan fikrlar va hissiyotlar nuqtai nazaridan juda individualdir.

Musiqa asari ustida ishlash har doim ikki qismdan iborat: texnik va badiiy.

Ishning texnik bo‘limining maqsadi - ikkala qo‘l texnikasining turli elementlarini ishlab chiqish orqali texnik apparatni mustahkamlash va takomillashtirish; kasbiy ko‘nikmalarini to‘ldirish orqali.

Ishning badiiy bo‘limining maqsadi - qo‘yilgan badiiy maqsadlarni sifatli amalga oshirish uchun mavjud texnik tayyorgarlik darajasiga, ma‘lum

ko'nikmalarga (eshitish, ritm, umumiy musiqa xotirasini rivojlantirish ma'nosida) tayanish.

G'ijjak bo'yicha sinf darslarida ishlovchi emas, asosiy semantik, ijro jarayonini ifodalovchi vositalar ustida ishlashga urg'u beriladi: tebranish-intonatsiya; musiqiy ritm; kantilena; sur'at; iboralar tuzish; ishlarda dinamik gradatsiya; barmoqlar, zarbalar. Ushbu ifoda vositalarining har biri ustida ishlayotganda, eng muhimi, to'g'ri birinchi qadamlar, mushaklarning to'g'ri his-tuyg'ularining paydo bo'lishi va oxirgi bosqichda - universal avtomatik usullarni birlashtirish uchun asos bo'lib xizmat qiladigan ko'nikmalardan foydalanish.

Dars jarayonida gijjakchi kuchli texnik bazaga va rivojlangan badiiy tafakkurga ega bo'lishi kerak. Buning uchun professional ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI;

1. Liberman M, Berlyanik M - Skripkachining ovoz madaniyati. M-1985
2. Toshmuhamedov M. Gizzak darsligi. 1-Kitob.-Ukituvchi.1995.
3. Xolmuhamedov O.M. Gijjak sinfi metodikasi.-T.1987.
4. Chupikova M - Skripkachilarni tayyorlashning dastlabki bosqichida tovush ishlab chiqarishning tipik kamchiliklari. T - 1995 yil
5. Shirinskiy A - Skripkachining zarba texnikasi. M - 1983 yil
6. Yankelevich Yu - Pedagogik meros. M - 1983 yil

